

2. Цивільне право: за ред. проф. М. М. Агаркова та проф. Д. М. Генкіна. Москва, 1944. Т. 2.
  3. Матвеев Г. К. Підстави цивільно-правової відповідальності. Москва. Юрид. літ., 1970. 7 с.
  4. Юридична відповідальність: проблеми виключення та звільнення, Донецьк. ПП «ВД«Кальміус»», 2013. 424с.
  5. Рабинович Ф. Вина як підстава договірної відповідальності підприємства, Москва. Юрид. літ., 1975. 168 с.
  6. Кочина О. С. Вина як умова виникнення зобов'язання з відшкодування моральної шкоди, завданої порушенням авторських та суміжних прав. Порівняльно-аналітичне право. 2017. № 6. С. 107-109.
-

Костюченко Н. Д., здобувачка вищої освіти гр. КЮ-202
Науковий керівник – **Чічань М. В.**, к.ю.н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПРОБЛЕМАТИКА НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

В сучасних умовах не викликає сумніву важливість дослідження питання нерозповсюдження ядерної зброї. Останнім часом, особливо після 24 лютого 2022 року, все частіше лунають погрози щодо можливості використання ядерної зброї, а отже ризики її застосування зростають. Проблема нерозповсюдження ядерної зброї обговорюється від часу її появи в другій половині 40-х років ХХ ст. Хоча порівняно з періодом «холодної війни» кількість ядерної зброї у світі зменшилась, держави, які володіють ядерним арсеналом, не поспішають повністю його позбутися. При цьому, окрім п'яти офіційних членів ядерного клубу – США, Росії, Великої Британії, Франції та Китаю у світі з'являються нові країни, які володіють зброєю масового знищення або спроможні її створити, зокрема Пакистан, Індія, а також Північна Корея. Деякі країни вважають її важливою гарантією своєї національної безпеки і державного суверенітету.

Протягом ХХ-ХХІ століть міжнародне співтовариство намагалося зменшити ризики щодо застосування ядерної зброї, шляхом міжнародно-правового регулювання. Отже, досліджуючи проблематику нерозповсюдження ядерної зброї в умовах сьогодення потрібно зробити акцент на міжнародно-правовому регулюванні, а саме на Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї (далі - ДНЯЗ), який є важливим міжнародно-правовим засобом обмеження ядерної гонки та відповідно недопущення появи нових держав, які володіють ядерною зброєю. Вищезазначений Договір був схвалений Генеральною Асамблеєю ООН 12 червня 1968 і відкритий для підписання 1 липня 1968 року в Москві, Вашингтоні і Лондоні; Україна приєдналася до нього 16 листопада 1994 року.

Міжнародний режим нерозповсюдження ядерної зброї – це насамперед громіздка система сформованих норм, правил і процедур, а також міжнародних договорів, інститутів безпосередньо за участю ядерних та неядерних держав та недержавних суб'єктів, метою яких виступає запобігання горизонтального і вертикального розповсюдження ядерної зброї, а також сприяння ядерному роззброєнню та обміну мирними ядерними технологіями, скорочення існуючих запасів ядерної зброї, та відповідно в перспективі повна відмова від неї [1, с. 97]. Тому, на нашу думку, протидія ядерному розповсюдженню повинна мати досконале міжнародно-правове регулювання.

Слід вказати, що в цілому нормативна база нерозповсюдження ядерної зброї формувалась протягом досить тривалого часу. Аналізуючи створення міжнародного режиму нерозповсюдження ядерної зброї Заболотна М.В. виділяє три етапи, які характеризують процес становлення та розвитку міжнародного режиму нерозповсюдження ядерної зброї:

- перший етап (1945-1968 роки) характеризується безуспішними намаганнями зупинити чи загальмувати розповсюдження ядерної зброї в умовах протистояння та інтенсивного нарощування ядерної зброї. Саме на даному етапі було найбільше ризиків до застосування ядерної зброї, як з боку СРСР, так і з боку США.

- другий етап (1968-1995 роки) характеризується становленням ключових засад режиму нерозповсюдження ядерної зброї, що були закладені у «Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї» 1 липня 1968 р.

- третій етап (1995 рік і по сьогодні) – це етап, який фактично розпочався після безстрокового подовження Договору про нерозповсюдження ядерної зброї у 1995 р., і дав активний поштовх наростанню нових ризиків та загроз режиму, зумовлених вирішенням низки питань [1, с. 97-98].

Щоправда, внаслідок російської агресії та відновлення ядерних навчань можемо говорити про початок нового етапу, однак на нормативному рівні поки що це залишається ніяк не закріплено, а договір про нерозповсюдження ядерної зброї продовжує діяти.

На нашу думку, ключова проблема нерозповсюдження ядерної зброї полягає в тому, що три держави, а саме Індія, Пакистан та Ізраїль відмовилися підписати вищезазначений Договір. Ці держави стверджують, що Договором створено своєрідний клуб обраних ядерних держав (до якого інші не допускаються) без обґрунтування законності такого поділу. Саме тому, Індія та Пакистан оголосили про володіння ядерною зброєю і здійснили її випробування. В свою чергу, Ізраїль також активно займається ядерними розробками в ядерному центрі в містечку Дімона (пустеля Негев). Тобто, фактично, ці держави в певній мірі порушують ядерну угоду, однак до них не застосовано жодних санкцій.

Аналізуючи договір, можна виділити три основні цілі - нерозповсюдження, роззброєння і контроль за мирним використанням ядерної енергії [2]. Важливо зазначити, що відповідно до п. 1 ст. III Договору 1968 р. кожна держава-учасниця, що не володіє ядерною зброєю, зобов'язана прийняти гарантії Міжнародного агентства з атомної енергії (далі - МАГАТЕ) з метою перевірки виконання зобов'язань, які випливають із цього Договору, з тим, щоб не допустити переключення ядерної енергії з мирного застосування на ядерну зброю або інші вибухові пристрої (наприклад, такі як «брудна бомба»). Процедури гарантій, передбачені ст. III, здійснюються щодо вихідного або спеціального ядерного матеріалу, незалежно від того, чи виробляється він, обробляється або використовується в будь-якій ядерній установці чи перебуває за межами такої установки. При цьому, потрібно враховувати, що стаття VI ДНЯЗ зобов'язує кожного учасника Договору «в дусі доброї волі вести переговори про ефективні заходи по припиненню гонки ядерних озброєнь у найближчому майбутньому та ядерному роззброєнню, а також про договір про загальне і повне роззброєння під суворим і ефективним міжнародним контролем» [2].

Крім того потрібно зазначити, що гарантії застосовуються до всього вихідного або спеціального матеріалу, що розщеплюється, у всій мирній ядерній діяльності у межах території такої держави. Кожна неядерна держава - учасниця Договору 1968 р. повинна укласти угоду з МАГАТЕ щодо реалізації положень про гарантії відповідно до статуту Агентства. При цьому, важливим є те, що гарантії, що надаються МАГАТЕ, не повинні створювати перешкод економічному або технологічному розвитку неядерних держав або міжнародній співпраці у сфері мирної ядерної діяльності. При цьому, потрібно зазначити, що ключова мета системи гарантій – це насамперед забезпечення упевненості світової спільноти в тому, що неядерні держави, які беруть участь у Договорі про нерозповсюдження, сумлінно виконують свої зобов'язання щодо використання ядерної енергії суто з мирною метою [3, с. 179].

Таким чином, можна дійти висновку, що сучасний стан режиму нерозповсюдження ядерної зброї у цілому викликає стурбованість і неоднозначні оцінки, що підтверджує відмова від участі в договорі Індії, Пакистану та Ізраїлю. Крім того, події, що сколихнули світ в середині 2017 року, пов'язані з випробуваннями ядерної зброї в Північній Кореї, що поставило під загрозу безпеку людства зумовлюють необхідність вдосконалення міжнародно-правового режиму нерозповсюдження ядерної зброї, а події 2022 року пов'язані з російською агресією та ядерними навчаннями ставлять під загрозу

світопорядок. Тому, сьогодні є нагальна необхідність у перегляді умов Договору у бік кардинального зменшення ядерної зброї. Це необхідно для забезпечення безпеки світу, адже застосування ядерної зброї свідчатиме про початок Третьої світової війни.

Список використаних джерел

1. Заболотна М. В. Створення міжнародного режиму нерозповсюдження ядерної зброї (середина XX – початок XXI століття). *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 85. С. 96-103.
2. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_098. (дата звернення: 02.06.2022).
3. Тимченко Л. Д. Міжнародне право : підручник. Київ: Знання, 2012. 631 с.

Кот В. В., здобувач вищої освіти 3 курсу, група АЮ-191

Науковий керівник – **Сенченко Н. М.**, к.ю.н., доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ У ЗВ'ЯЗКУ З ВВЕДЕННЯМ ВОЄННОГО СТАНУ

Відкрита війна Російської Федерації щодо проти України, що почалася 24 лютого 2022 року зумовила необхідність пристосування чинного Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК, Кодекс) до нових реалій життя. Тому Верховною Радою України було досить швидко розроблено та прийнято відповідні зміни до КПК, що давали можливість забезпечити нормальне функціонування органів досудового розслідування та суду в умовах воєнного стану.

Основні зміни до КПК були внесені такими законами: Законом про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів у складних умовах воєнного стану (далі – Закон №2111-IX) [1] та Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» (далі – Закон № 2201-IX) [2]. Їх метою було удосконалення кримінального провадження в умовах введення в Україні воєнного або надзвичайного стану. Кардинальні зміни торкнулися досудового розслідування та здійснення судового провадження.

Так, відтепер під час воєнного стану проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час допускається без відповідних обмежень. Участь понятих у проведенні окремих процесуальних дій, де їх участь є обов'язковою можна проводити без їх залучення. Проте це можливо лише за наявності об'єктивних умов: 1) такі дії неможливі в умовах воєнного стану; 2) якщо існує реальна або потенційна небезпека для життя та здоров'я таких осіб. Важливою умовою є обов'язковість фіксування ходу такої слідчої дії шляхом здійснення безперервного відеозапису. Допит може проводитися за умови безперервного відеозапису з залученням захисника у дистанційному форматі. Проте, якщо захисник не перебуває безпосередньо на місці події, то таким чином адвоката буде позбавлено можливості ефективно виконувати свої обов'язки, а відтак, постає реальна загроза порушення прав людини слідчими органами. Обмеження такого роду призводять до порушення права на захист підозрюваного, обвинуваченого, що передбачене ч.2 ст.63 *Конституції України, та звужують гарантії діяльності адвокатури. При цьому, права і свободи, передбачені ст. 63 Основного Закону, не можуть бути обмежені, в тому числі в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 2 ст. 64 Конституції України) [3].*

Законом № 2201-IX [2] доповнено перелік підстав для зупинення досудового розслідування за наявності певних об'єктивних причин, що унеможливають його продовження в умовах воєнного стану (перелік таких причин ст.280 КПК України не містить, тож у кожному випадку все буде залежати від внутрішнього переконання прокурора при